

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

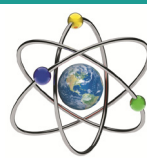
No9(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 242 sahifa,
2-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati	10
<i>Maxmudova Fotima Shamshidinovna, Murodjonova Shahzoda Elyor qizi</i>	
Turli tayyorgarlik darajasidagi nemis tili talabalarining kommunikativ kompetensiyasini differensial mashqlar orqali takomillashtirish	15
<i>Nafisaxon Nuriddinova Tolib qizi</i>	
Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar ta'limida STEAM yondashuvining ilmiy-nazariy asoslari	19
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, G'ulomova Maryam Baxrom qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yosh professor-o'qituvchilarning kasbiy moslashuvini mentorlik asosida boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishning mazmuni	23
<i>Boybekova Farog'at Iskandarovna</i>	
Developing Prospective English Teachers' Pragmatic Interactional Competence Through a Hybrid Pedagogical Discourse Model.....	27
<i>Makhliyo Safarova</i>	
Boshlang'ich sinflarda topishmoqlarni o'rgatish metodikasi	33
<i>Pirmatova Ozodaxon Saparboyevna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida individual yondashuv orqali talabalarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish ...	37
<i>Nurova Malika Abdusairovna</i>	
Informatika fanini o'qitishda o'quvchilarning media savodxonligini summativ baholash metodikasi	41
<i>Qodirova Dilnoza Abdusalim qizi</i>	
O'quv materiallarini tanlash va moslashtirishda kompetensiyaviy yondashuvning amaliy shakl, usul va vositalari	46
<i>Xabibullayeva Shoir Shukurillayevna</i>	
Autodesk 3ds Max muhitida maxscript asosida pluginlar yaratish texnologiyasi va ularning samaradorligini qiyosiy tahlil qilish.....	50
<i>Nizomov Sunnatilla Egamberdi o'g'li</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirish usullari va texnologiyalari.....	56
<i>Turdimuratov Baxtiyor Kurbonovich</i>	
Taekvondochilarda musobaqaoldi yuklamalarni me'yorlash.....	61
<i>Nasilloev Akobir Murodjon o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida turkiy davlatlar yoshlarida yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari	66
<i>Nazarova Dilfuza Xolmirzo qizi</i>	
Dual ta'limda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda fan dasturlari va pedagogik amaliyot mazmunini sinxronlashtirishning didaktik mexanizmi	71
<i>Umurov Zarif Latifboyevich</i>	
Система подготовки учащейся молодежи в Узбекистане к военной службе и современные организационно-правовые основы	76
<i>Садыков Рустам Музафарович</i>	
Эпоха искусственного интеллекта и цифровизации как фактор трансформации высшего образования.....	81
<i>Сабирова Шахноза Шавкатовна, Саидова Шоира Шагиясовна</i>	
O'quvchilarning lirik asarni anglash va talqin qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning innovatsion metodlari...	85
<i>Kadirova Mashhura Nasirovna</i>	
Talaba xotin-qizlarda milliy harakatli o'yinlar orqali harakat faoliyatini tushunish va bajarish ko'nikmalarini nazorat qilish hamda ularning sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi ahamiyati (eshitish analizatori cheklangan talaba qizlar misolida).....	90
<i>Turg'unova Dilnura Mamanazar qizi</i>	

Sport zallarida ultrabinafsha nurlanishdan foydalanish texnologiyasini sport fiziologiyasi va psixofiziologik mezonlar asosida baholash	96
Nazarov Sobir Usmonovich	
O'smirlarda axborot olish madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	103
Abdulxamidova Moxigul Bobirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnli masalalarni yechishga o'rgatishda yangi avlod darsliklaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	107
Zebo Qodirbekova	
5–6 yoshdagi bolalarda refleksiv faoliyat elementlarini shakllantirish usullari	111
Karshiyeva Shahnoza Turakulovna	
O'quvchilar fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	115
Tukhtabayeva Durdona Tulkunovna	
Xulq-atvor madaniyatini shakllantirishda art-terapiya va musiqaterapiyaning pedagogik imkoniyatlari (katta guruh tarbiyalanuvchilari misolida).....	120
Umaraliyeva Xadichaxon Xusanjon qizi	
Badiiy kulolchilik ta'limida "puzirok" sirlash texnologiyasining badiiy-estetik va metodik imkoniyatlari.....	126
Madumarova Zuhraxon Rashidjon qizi	
Autentik materiallar yordamida xorijiy til yo'nalishi talabalarining ingliz tilidan tinglab tushunish kompetentligini rivojlantirish omillari	131
Bobonazarova Fazilat Pardaboyevna	
Jadid maktablaridagi pedagogik g'oyalari asosida ta'lim jarayonini tashkil etishning ilmiy-metadologik asoslari	135
Fozilov Rustambek Shokirjonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli immunitetni shakllantirishning nazariy-metodik asoslari.....	139
Ikromova Mahbuba Vali qizi	
PISA xalqaro tadqiqoti natijalarining inson kapitali va iqtisodiy rivojlanishni prognozlash metodikasiga ta'siri	143
Laziz Xo'jaqulov	
Oliy ta'lim muassasasi imidjini shakllantiruvchi ijtimoiy-psixologik omillar: tizimli tahlil va empirik yondashuv	152
Mirashirova Nargiza Anvarovna	
Magistrlarni kasbiy faoliyatga yo'naltirish va tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari.....	156
Nazarov Bahodir Mo'minovich	
Pedagogik diskurs ssenariylarini loyihalash texnologiyasi	159
Ochilova Nilufar Ulmasovna	
Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida sog'lomlashtiruvchi texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning jismoniy holatini optimallashtirish	163
Saidmurodov Hojiakbar Salim o'g'li	
Predictive Ai For Personalized Second Language Learning: Developing a Digital Model to Predict Learner Difficulties And Optimize Language Instruction.....	170
Shoxiniso Yusupova	
Real pedagogik vaziyatlar asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash.....	176
Sunnatov Zafar Ubaydullayevich	
Talabalarda aksiologik yondashuvlar asosida axloqiy munosabatni rivojlantirishning pedagogik asoslari....	181
To'rayeva Barno O'ktamovna	
Human–AI Collaborative Language Learning: Developing a Framework for Effective Interaction Between Language Learners, Teachers, and Generative AI	186
Tolibova Raykhonabonu	
Funksional, tabiiy-ilmiy va biologik savodxonlik imkoniyatlarining konseptual o'zaro bog'liqligi.....	191
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
Talabalarda emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik kontsepsiyasi	199
Xamrayeva Aziza Farhadovna	

Содержание и условия развития физической компетентности у студентов.....	202
<i>Джабборова Севара Асрокул кизи</i>	
Современная дидактика высшего образования в условиях инновационной трансформации	207
<i>Сабинова Шахноза Шавкатовна</i>	
Sun'iy intellekt asosida ta'lim mazmuni, metodlari va ta'lim resurslarini individuallashtirish	212
<i>Mamadaliyeva Mumtozbeim Otabek qizi</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari.....	217
<i>Dilfuza A. Jo'rayeva</i>	
A Multilayer Model for Assessing English Speaking Competence Among Students in Grades 7–9	222
<i>Mo'minxo'jayev Abrorxo'ja Muksumxodjayevich</i>	
Oilaviy munosabatlarning buzilishining psixologik xarakteristikasi	229
<i>Butayeva Nodira Xudayarovna</i>	
O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirishning pedagogik mexanizmlari	233
<i>Asadova Maxliyo Shuxratovna</i>	
Sport sohasi mutaxassislarini tayyorlashda raqamli texnologiyalarning nazariy asoslarini o'qitish masalalari	237
<i>Nuriddinov Asliddin Husniddin o'g'li</i>	

O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGLARNING FASILITATIV FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Asadova Maxliyo Shuxratovna

Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirishning pedagogik mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqotda an'anaviy reproduktiv ta'limdan shaxsga yo'naltirilgan, interfaol hamda yo'naltiruvchi (fasilitativ) ta'lim modeliga o'tish zaruriyati ilmiy jihatdan asoslangan. O'qituvchining fasilitatorlik faoliyatining kognitiv, motivatsion va refleksiv komponentlari hamda ularning o'quvchilarning mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini (tahlil, sintez, deduksiya, analogiya va sabab-oqibat bog'liqligi) rivojlantirishdagi o'rni modellashirilgan. Shuningdek, fasilitativ dars muhitini loyihalash, Sokratcha muloqot hamda muam-moli ta'lim texnologiyalarini joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar va pedagogik mexanizmlar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: fasilitatsiya, fasilitativ faoliyat, mantiqiy fikrlash, pedagogik mexanizm, kognitiv rivojlanish, Sokratcha muloqot, interfaol ta'lim, akmeologik yondashuv.

Abstract: This article highlights the pedagogical mechanisms for improving the facilitative activity of teachers in developing students' logical thinking skills in the modern education system. The study scientifically substantiates the necessity of transitioning from traditional reproductive education to a student-centered, interactive, and guiding (facilitative) educational model. The cognitive, motivational, and reflective components of the teacher's facilitation activity, as well as their role in developing students' logical thinking skills (analysis, synthesis, deduction, analogy, and cause-and-effect relationships), are modeled. Furthermore, practical recommendations and pedagogical mechanisms have been developed for designing a facilitative classroom environment and implementing Socratic dialogue alongside problem-based learning technologies.

Key words: facilitation, facilitative activity, logical thinking, pedagogical mechanism, cognitive development, Socratic dialogue, interactive learning, acmeological approach.

Аннотация: В данной статье освещены педагогические механизмы совершенствования фасилитативной деятельности педагогов в развитии логического мышления учащихся в современной системе образования. В исследовании научно обоснована необходимость перехода от традиционного репродуктивного обучения к личностно-ориентированной, интерактивной и направляющей (фасилитативной) модели обучения. Смоделированы когнитивный, мотивационный и рефлексивный компоненты фасилитаторской деятельности учителя, а также их роль в развитии навыков логического мышления учащихся (анализ, синтез, дедукция, аналогия и причинно-следственная связь). Также разработаны практические рекомендации и педагогические механизмы по проектированию фасилитативной учебной среды, внедрению сократического диалога и технологий проблемного обучения.

Ключевые слова: фасилитация, фасилитативная деятельность, логическое мышление, педагогический механизм, когнитивное развитие, сократический диалог, интерактивное обучение, акмеологический подход.

KIRISH

Zamonaviy globallashuv va axborot oqimining keskin ortishi sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri - o'quvchilarga shunchaki tayyor bilimlar majmuasini berish emas, balki ularda ushbu bilimlarni mustaqil tahlil qilish, tanqidiy va mantiqiy qayta ishlash hamda amaliyotda to'g'ri qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat ^[1].

Bugungi kunda o'quvchining kognitiv salohiyati va mantiqiy fikrlash darajasi uning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi hamda kasbiy kamolotining poydevori hisoblanadi. Biroq an'anaviy ta'lim amaliyotida o'qituvchining axborot uzatuvchi sifatida ustuvorlik qilishi o'quvchilarning passiv tinglovchi bo'lib qolishiga va ularning mantiqiy

fikrlash ko'nikmalarini yetarlicha rivojlantira olmasligiga olib kelmoqda^[2]. Bu borada pedagogik jarayonni fasilitatsiya tamoyillari asosida qayta qurish zaruriyati yuzaga keladi. Fasilitativ faoliyat – bu o'qituvchining darsda avtoritar pozitsiyadan chekinib, o'quvchining mustaqil fikrlash, izlanish va kashfiyot qilish jarayoniga hamkor, yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi sifatida ishtirok etishidir^[3].

Tadqiqotning maqsadi: O'quvchilarning mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini samarali rivojlantirishni ta'minlaydigan pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirishning strukturali-funksional modelini va pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Fasilitatsiya tushunchasi dastlab gumanistik psixologiya va pedagogikada shaxsning ichki imkoniyatlarini yuzaga chiqarish, erkin va ijodiy muhit yaratish vositasi sifatida tadqiq etilgan^[3].

K. Rodjers ta'kidlaganidek, haqiqiy ta'lim faqat o'quvchi o'zini xavfsiz his qilgan, uning fikri qadrlangan va o'qituvchi unga bilimlarni yuklamay, balki ularni topishga ko'maklashgan muhitda sodir bo'ladi^[4].

Pedagogik jarayonda kognitiv faoliyat va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish masalalari L. Vygotskiy^[5], J. Piaje, B. Blum^[6] kabi xorijiy va bir qator mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan^[1, 2].

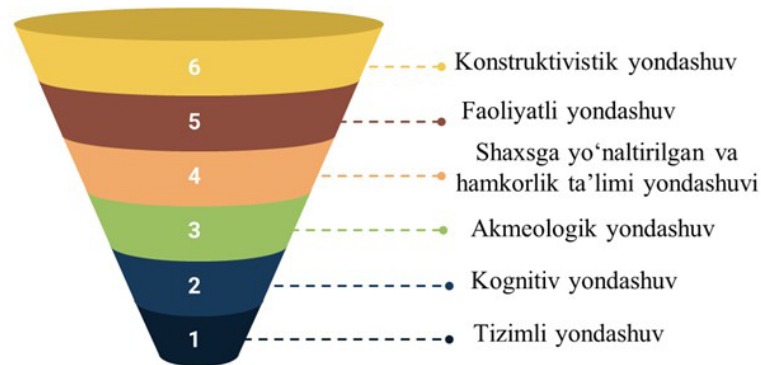
L. Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi fasilitatsiyaning psixologik asosini tashkil etadi^[5].

O'qituvchi o'quvchi mustaqil bajara olmaydigan, lekin kattalar yordamida uddalay oladigan mantiqiy topshiriqlarda yo'naltiruvchi rolini o'ynaydi. Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarda o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtirishda interfaol metodlar hamda muammoli ta'lim texnologiyalarining o'zaro integratsiyalashgan imkoniyatlaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Mahalliy pedagogika fanida o'qituvchining kasbiy mahorati, akmeologik yondashuv va interfaol texnologiyalardan foydalanish masalalari keng tadqiq qilingan bo'lsa-da^[1, 2], aynan pedagogning fasilitativ faoliyati va o'quvchining mantiqiy fikrlash ko'nikmalari (analiz, sintez, abstraksiyalash, umumlashtirish) o'rtasidagi sabab-oqibatli bog'liqlikni ta'minlovchi yaxlit pedagogik mexanizmlar yetarlicha tizimlashtirilmagan. Ushbu ilmiy bo'shliq maqolaning tadqiqot obyekti belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda quyidagi ilmiy-pedagogik yondashuvlardan foydalanildi (1-rasm).

1-rasm: Tadqiqotning metodologik yondashuvlari tizimi

1. **Tizimli yondashuv.** Pedagogning fasilitativ faoliyati va o'quvchining mantiqiy fikrlash jarayonlarini o'zaro uzviy bog'liq, dinamik hamda yaxlit pedagogik tizim sifatida tadqiq etishga xizmat qiladi^[1, 2].
2. **Kognitiv yondashuv.** O'quvchilarning mantiqiy fikrlash ko'nikmalari (tahlil, sintez, deduksiya, analogiya, sabab-oqibat zanjirini tuzish) va kognitiv rivojlanish mexanizmlarining shakllanish qonuniyatlarini ochib beradi^[5, 6].
3. **Akmeologik yondashuv.** Pedagogning fasilitatorlik mahoratini, kasbiy refleksiyasini va metodik kompetentligini uzluksiz takomillashtirish hamda yuqori kasbiy kamolot darajasiga erishish omillarini belgilaydi^[2].
4. **Shaxsga yo'naltirilgan va hamkorlik ta'limi yondashuvi.** O'quvchini ta'lim jarayonining teng huquqli subyektiga aylantirish, o'qituvchining avtoritar pozitsiyadan chekinib, emotsional va kognitiv qo'llab-quvvatlovchi, ya'ni fasilitator rolini ta'minlaydi^[3, 4].
5. **Faoliyatli yondashuv.** Mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini nazariy tushuncha sifatida emas, balki amaliy muammoli topshiriqlar va muloqot jarayonida shakllantirish imkonini beradi^[1].

6. **Konstruktivistik yondashuv.** O'quvchiga tayyor bilim uzatilishini emas, balki fasilitator yo'naltirishi ostida bilim va mantiqiy xulosalarni o'quvchining o'zi qurishi hamda kashf etishini ilmiy jihatdan asoslaydi [3, 5].

Tadqiqot metodlari. Nazariy-metodologik tahlil, pedagogik kuzatuv, so'rovnoma va anketa tahlillari, model-lashtirish hamda dars jarayonini tahlil qilish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirish va bu orqali o'quvchilar mantiqiy fikrlashini oshirish muayyan pedagogik mexanizmlarga tayanadi. Pedagogik mexanizm deganda - maqsad, bosqichlar, metodlar, vositalar, subyektlararo muloqot va kutilayotgan natijani o'zida jamlagan dinamik tizim tushuniladi [2].

2-rasm: Pedagogning fasilitativ faoliyati komponentlari strukturasi

Motivatsion-qadriyatli komponent: O'quvchining shaxsiy fikriga hurmat, empatiya, o'quvchining xato qilishi mumkinligini tan olish va ochiq muloqotga tayyorgarlik [4].

Kognitiv-operatsional komponent: Mantiqiy savollar berish, muammoli situatsiyalarni model qilish, TRIZ (Ixtirochilik masalalarini hal qilish nazariyasi) hamda kognitiv xaritalardan foydalanish ko'nikmalari [1].

Refleksiv-baholash komponent: O'quvchining o'z fikrlash jarayonini tahlil qila olishiga va o'z-o'zini baholashiga sharoit yaratish [6].

3-rasm: Fasilitativ ta'lim sharoitida o'quvchida mantiqiy fikrlash quyidagi bosqichli mexanizm orqali sodir bo'ladi

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogning fasilitativ faoliyati takomillashgani sari darsda "o'qituvchi monologi" keskin kamayib, "o'quvchilar dialogi va diskursiv fikrlashi" ulushi ortadi [3]. An'anaviy darsda

o'qituvchi vaqtning asosiy qismida gapirsa, fasilitativ darsda bu ko'rsatkich 20–30% ni tashkil etadi, qolgan vaqt esa o'quvchilarning mantiqiy tahlili va muhokamasiga yo'naltiriladi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, mantiqiy fikrlash o'z-o'zidan shakllanmaydi. Agar o'qituvchi avtoritar va faqat standart javoblarni talab qiluvchi uslubda ishlasa, o'quvchida mantiqiy tavakkalchilik va nostandart fikrlashi cheklanadi. Aksincha, fasilitativ muhitda o'quvchining mantiqiy fikrlash ko'nikmalari va tahliliy faoliyati psixologik xavfsiz hamda erkin muloqot sharoitida samarali rivojlanadi ^[4].

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda pedagoglarning fasilitativ faoliyatini takomillashtirish zamonaviy ta'lim sifatini oshirishning muhim omilidir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fasilitativ faoliyat o'qituvchining shunchaki texnik roli bo'lmay, balki uning kognitiv, motivatsion va refleksiv tayyorgarligini talab etuvchi majmuaviy pedagogik mexanizmdir. Aynan pedagog fasilitatsiyasi ta'minlangan ta'lim muhitida o'quvchilar tayyor bilimlarni yodlashdan voz kechib, mantiqiy tahlil qilish, gipotezalarni ilgari surish, sabab-oqibat aloqadorligini aniqlash hamda mustaqil ilmiy xulosalar chiqarish ko'nikmalarini samarali egallaydilar ^[5, 6].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ishmuhamedov R. J., Abduqodirov A. A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 280 b.
2. Ziyomuhamedov B. J. Pedagogik mahorat va integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalari: o'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston, 2020. – 192 b.
3. Rogers C. R. Freedom to Learn. – Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing Co., 1969. – 358 p.
4. Rogers C. R., Freiberg H. J. Freedom to Learn. – 3rd ed. – New York: Merrill, 1994. – 416 p.
5. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes / ed. by M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, E. Souberman. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 159 p.
6. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain. – New York: David McKay Co Inc., 1956. – 207 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.